

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ
СПРИЙНЯТТЯ МУЗИКИ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 212-М групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта
Люлюк Аміна Романівна
Керівник доцентка, кандидатка пед. наук
Вінник Т.О.
Рецензент

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1. Характеристика поняття «творчі здібності» дітей дошкільного віку.....	6
1.2. Особливості сприйняття музики дітьми дошкільного віку.....	9
1.3. Музичний фольклор – основа музичного сприйняття дошкільників.....	13
Розділ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ СПРИЙНЯТТЯ МУЗИКИ	20
2.1. Засоби та методи формування творчих здібностей дітей дошкільного віку, їх застосування в педагогічному процесі.....	20
2.2. Діагностика творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.....	29
2.3. Аналіз результатів досліджень творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку у процесі сприйняття музики.....	33
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
Додаток А. Завдання для виявлення та розвитку у дітей здібностей до творчої діяльності.....	48
Додаток Б. Музичні ігри для розвитку творчих здібностей дошкільників.....	50
Додаток В. Тест «Визначення рівня творчих здібностей дітей дошкільного віку».....	52
Додаток Д. Кодекс академічної доброчесності.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дуже важливим етапом у становленні особистості відіграє дошкільний вік. Дослідження у сфері розвитку людини, а саме її закономірності свідчать про те, що в доцільно створеному, об'єктивно організованому виховному процесі, дитина здобуває свої перші уявлення про світ, розвиває власний потенціал, стає повноцінною особистістю, яка застосовує сутнісні сили на благо суспільства і оточуючого світу.

Однією з фундаментальних цілей сучасного суспільства є формування духовно розвиненої особистості, основи якої закладаються ще в дошкільному віці. Музика — потужне джерело ідей. Без музичного виховання неможливо повноцінно розвинути інтелект дітей. Музичні образи по-новому розкривають людям особливості реальних предметів і явищ. Увага дитини виокремлюється на самих предметах і явищах, в яких музика розкриває перед нею в новому світлі, і в її свідомості малюється яскрава картина, для опису якої потрібні слова.

Укладачі різних програм щодо розвитку діток дошкільного віку у дошкільних навчальних установах розцінюють формування обставин для становлення творчої активності, музичних можливостей у різних видах музичної активності одним із найважливіших напрямів виховання. Адже музично-естетична активність дитини розглядається цільною структурою, в якій всі види музичної організації в чергуванні їх інформативного, комунікативного та дискурсивного моментів орієнтовані на вдосконалення та навчання звукоподібності музичного почуття, мислення, свідомості та фантазії, творчої активності, творчості, а через неї до принади людських відчуттів та відносин, тенденції на зміцнення та творіння краси в житті.

Творчі здібності носять у себе підвищену сенсорну сприйнятливність, психоемоційну чуйність у відношенні до тих індивідів, із якими контактує дитина. Вони реалізуються дуже рано і тому становлять базис для психоемоційного розвитку дитини.

Саме завдяки спеціальним психологічним та педагогічним дослідженням С. Грици, А. Іваницького, К. Квітки, Л. Виготського, К. Орфа, та багато інших, саме музичному навчанню виділяється концептуально важлива роль у всезагальному становленні дитини в дошкільному віці; аналізуються питання, пов'язані із розвитком творчих

обдарованостей дітей. На переконання вчених, для творчості дитини важливий не стільки результат, скільки сам механізм творчої активності.

Тематика магістерської роботи сформульована виходячи з актуальності даної проблеми: «**Формування творчих здібностей дошкільників у процесі сприйняття музики**»

Об'єкт дослідження: формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: методи формування творчих здібностей дітей дошкільного віку у процесі сприйняття музики.

Мета: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи формування творчих здібностей дошкільників у процесі сприйняття музики.

Завдання:

- 1) вивчити і проаналізувати психолого-педагогічну і науково-методичну літературу;
- 2) уточнити сутність основних понять дослідження;
- 3) дослідити ефективні методи формування творчих здібностей дошкільників у процесі сприйняття музики;
- 4) експериментально перевірити ефективність визначених педагогічних методів.

Методи дослідження. У ході дослідження використовувалися різні теоретичні методи, такі як порівняння, аналіз, узагальнення, класифікація та систематизація відомостей науково-методичної літератури, а також педагогічної документації. Також використовувалися емпіричні методи дослідження, включаючи спостереження, тестування, інтерв'ю та аналіз результатів діяльності. Для оцінки ефективності конкретних педагогічних умов у вихованні творчості дітей дошкільного віку було проведено педагогічний експеримент. Нарешті, для перевірки достовірності отриманих результатів було застосовано статистичний аналіз.

Експериментальна база. Дослідницька робота проводилася на Педагогічному факультеті Херсонського державного університету.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у характеристиці педагогічних умов формування творчих здібностей у дошкільників; уточнення сутності поняття

«творчі здібності»; аналізі критеріїв та показників оцінювання сформованості у дітей дошкільного віку сприйняття музики.

Практичне значення. Матеріали магістерського дослідження можуть бути реалізовані в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, у професійній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження представлена на III Міжнародна науково-практична конференція «Methodical and practical methods of creating inventions», 24-27 жовтня 2023 р., Софія, Болгарія. Матеріали магістерського дослідження представлені у статті, яка оприлюднена в збірнику наукових робіт

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Характеристика поняття «творчі здібності» дошкільників

Творчі тенденції – далеко не новий предмет дослідження. Питання таланту людини завжди викликало великий інтерес. Однак у минулому суспільство не мало єдиної потреби в розвитку людської творчості. Таланти виникають майже спонтанно і спонтанно утворюють літературні та мистецькі шедеври: вони роблять наукові відкриття, винаходи та твори для задоволення потреб людського культурного розвитку. Сьогодні ситуація кардинально змінилася.

Поняття «творчість» широко поширене в науці, навчальній літературі і навіть у побуті. Однак тлумачення цього слова створює певні труднощі, оскільки ми можемо вживати його в різних контекстах, навіть не помічаючи, як втрачається основна ідея певного твердження. У нашій науковій роботі ми наведемо кілька прикладів, які більше підходять для дослідження даної теми та допоможуть проаналізувати дослідження та результати досліджень видатних вчених і педагогів щодо формування та розвитку креативності дітей дошкільного віку. Ключові терміни для «творчості» включають:

- Творчість – це діяльність, у якій у людини формуються нові параметри та властивості, концепції поведінки та стосунків, нові образи та розуміння;
- Творчість вважається вищою структурою людської діяльності та імпровізації;
- Творчість є суто людською діяльністю; як і формування продукту суспільного значення, творчість може використовуватися для характеристики всіх досягнень, досягнутих людиною для себе; майже всі психологічні механізми вважаються творчими, але автоматично впливають, можуть бути зроблені винятки;
- Творчість - це екстравертна, абсолютна і вільна інтеграція своїх талантів і особистих здібностей.

Проаналізувавши наведені вище поняття, ми можемо їх об'єднати та узагальнити, дійшовши спільного висновку, що творчість – це багатогранна творча діяльність особистості (в нашому випадку дитини дошкільного віку), за допомогою якої цей вид

діяльності розкриває та реалізує її здібностей, за допомогою правильного творчого середовища, відкриває нові моделі поведінки, знання, нові «відкриття» [28, с.70].

Людина не може обійтися без творчості, вона позитивно впливає на розвиток процесів мислення, стимулює пам'ять і спонукає до створення нових продуктів життя. У Словнику педагогічних термінів із «Дошкільного виховання» зазначено, що «Творчість — це творча здатність, тобто обдарованість, яка визначає стійкі властивості дитини». Таким чином, поняття «креативність» і «винахідливість» будуть фігурувати в характеристиках особистості [26, с.44].

Як зазначає Л. Паламарчук, творчість виявляється напруженою і дорогою справою, у тривалому процесі накопичення уявлень про навколишній світ, аналізу подій, явищ і сприйняття знань. Найголовніше - усвідомлювати своє ставлення до того, що сприймаєш. Для дошкільнят цей процес є сенсом існування, продуктом цих знань і самою творчістю.

Творчість у дошкільників спостерігається рано. Що стосується наукових досліджень, то вони не мають повного уявлення про творчість дітей раннього віку. Це пояснюється тим, що всі діти індивідуальні і по-своєму неповторні, тому творча діяльність кожної дитини буде різною, хоча можна говорити і про типові ситуації, які можуть виникати у творчій діяльності дітей у дошкільному віці.

Характерними для творчості дитини є спонтанність та непередбачуваність. Найчастіше процес творчості є несвідомим, а вже сама свідомість зафіксує лише результат який вийшов в кінці діяльності. Відповідно, те що здивує дорослого, не обов'язково дивує дитину, адже у світі дитини є своя індивідуальність, він є непізнаним і своєрідним. Дорослому не завжди можна пояснити дитячі думки і сподівання [29, с.18].

В будь-якій діяльності, так як і у творчій є властивість допитливості дитини, потягу дослідити світ починаючи питаннями «Що це таке?» до «Хочу знати все!». Активність пізнання дитини спрямована не тільки на пізнання явищ чи предметів, а й на розпізнання його призначення, мети, устрою, способу використання та інше. Важливим компонентом, складовою пізнавальної активності є саме інтерес пізнання. Він зростає під час накопичення досвіду дитиною в результаті активної пізнавальної діяльності, що може також проявлятися в дитячій творчості [23, с.254].

Для дітей характерний потяг до поезії, казки, живопису, музики (тобто мистецтва). Малюкам і дошкільникам властиві потяг до прекрасного і почуття прекрасного. У дитинстві і протягом усього дитинства людину приваблює музика, виразна міміка, яскраві фарби, ритмічні рухи, звуки рідних або просто приємних дорослих чи дітей. Естетичні почуття формуються згодом і стають основним «матеріалом» діяльності особистості по вираженню її творчих схильностей і потягів. Дитяча гра безпосередньо пов'язана з формуванням здібностей дитини, в нашому випадку творчості.

Розвиток дитини безпосередньо залежить від домінуючої діяльності, а ми знаємо, що в дошкільному віці домінуючою є гра. Тобто, постійно граючись, дошкільнята малюють, вигадують казки, будують, танцюють. Навіть якщо до дорученої роботи потрібно поставитися серйозно, дитина все виконує в ігровій формі. Те саме стосується знань про навколишній світ та експериментів. Ми також використовуємо ігри, щоб перевірити свої ролі в житті.

Головним завданням є створення умов для розвитку здібностей дитини, в яким можна почувати себе вільно, не перейматися за думку дорослого. Адже коли ти захоплений, безтурботний і вільний, то рішення приходить саме по собі. Творчість не може існувати в умовах стримування і заборон. Л. Виготський зазначав, що потрібно завжди комбінувати ціле та частини, поєднувати реальність з вигаданим. Отже, під час самостійної діяльності дитини, або під час спільної роботи з дорослим, потрібно непринужденно спонукати до творчих проявів, навчаючи бачити прекрасне в кожній частинці матриці [25, с.351].

Основними і тому характерними для дошкільників є творчі підходи до вирішення завдань. Тобто можна сміливо сказати, що це характеризує готовність людини до миттєвих реакцій для вирішення певних ситуацій, здатність оцінювати процес і результати діяльності, цікавість до діяльності, мотивацію, креативність. Здатність до іміджу, вона має імідж оригінальності мінливість, креативність і гнучкість.

Тому творчість є домінуючою ланкою в житті дошкільнят, сферою, яка сприяє розвитку розуму і навіть усієї нервової системи. У цій важливій діяльності є спілкування з однолітками і стосунки з дорослими, тобто активна пізнавальна і творча діяльність. Спостерігаючи за дітьми в змішаних групах, ми проаналізували діяльність

дітей і дійшли висновку, що будь-яка поведінка дітей є творчим проявом. Діти експериментують, створюють нові слова та пізнають навколишній світ, предмети та їхні властивості, граючись рідною мовою. Під час гри дошкільнята люблять можливість експериментувати та отримувати різні результати.

1.2. Особливості сприйняття музики дітьми дошкільного віку

Важливі думки про творчість дітей наводить Л. Виготський. Вивчаючи розвиток людини в дошкільний період, він звернув увагу на те, що результатом постійного спілкування дитини є творчість, тобто самостійність і активність мислення, а також самовираження у творчій поведінці.

Науковець звернув увагу, що “найвищий вияв творчості і досі доступний лише небагатьом обраним геніям людства, але в буденному житті, що оточує нас, творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі рутини і в ньому міститься щось нове, зобов’язане своїм походженням творчому процесу людини” [3, с.57].

На творчий процес значною мірою впливають соціальні та особисті фактори, включаючи наполегливість, наполегливість, пристрасть, характер, ритм і регулярність. Це означає, що людську творчість не можна віднести до однієї здібності. Натомість це поєднання різноманітних умінь і якостей, розумових процесів і орієнтації. Як зазначається в довідці творчість –відображає цілісну структуру [7, с.124].

Феномен креативності останнім часом приділяє все більше уваги дослідників, а саме навіку творчості. Ключові риси, які сприяють креативності, включають схильність до нових ідей, інтелект і винахідливість, а також здатність розпізнавати та вирішувати проблеми. Розвиток цього атрибута підтримується мотивацією, отриманою в процесі творчості, і залежить від поточної ситуації та умов, за яких він діє. Говорити про вирішення цієї проблеми можна лише з урахуванням особливостей розвитку психофізичного складу дітей цього віку.

Щоб зупинитися на особливостях творчості дитини. Потрібно зважати на психофізичні особливості. Тільки проаналізувавши відомі праці науковців, ми можемо стверджувати, що:

- в дитини досить рано спостерігаються творчі прояви;
- спонтанність та непередбачуваність є характерними для творчості дошкільника;

- як і в будь-якій діяльності присутня допитливість, потяг до дослідження;
- потяг до музики, казок – загалом до мистецтва є властивий дошкільникам;
- гра пов'язана з творчістю, і є провідною;
- потрібні спеціальні умови в творчому процесі, задля вільного, незалежного діяння дитини;
- базовою характеристикою дитини-дошкільника є – креативність, тобто допитливість, здатність ухвалювати рішення, аналіз проблем, розвинена увага, стійка мотивація, здатність створити творчий образ [4,с.89].

Для розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку важливим є впровадження та розробка методики. Шляхом дослідження психолого-педагогічної літератури створено концептуальну модель організації занять. В основу цієї моделі покладено три фундаментальні принципи.

- систематичність, принцип, якого слід дотримуватися;
- принцип, домінанта
- принцип розвитку творчих здібностей, який акцентує увагу на варіативності;
- Системність – важливий принцип, якого слід дотримуватися.

Завдяки своїй ієрархічній структурі педагогічна система уроків повинна зберігати всі ключові компоненти, головним пріоритетом яких є мета [11, с.4].

Процес навчання – це завжди активне навчання. Залучення дітей до творчої діяльності на основі таких методів, як драматичні ігри, творчі завдання та стимулювання творчої активності, не тільки створює умови для розвитку творчих здібностей, але й створює умови для формування стійкої системи знань і системи цінностей. . Технологія, яку ми розробили, передбачає наступні етапи. Мотиви діяльності - це організуючі моменти заняття (для старших дітей це може бути під час заняття) [19, с.255].

На цьому етапі ми організуємо позитивні емоції дітей щодо творчої діяльності на уроці, тобто: створюємо умови для виникнення внутрішньої потреби брати участь у творчій діяльності («Я хочу») та формуємо змістовне поле («Я можу»). . Основні моменти: добрі побажання, моральна підтримка, девізи, загадки, бесіди, послання. Перша частина цього уроку – це комунікативна діяльність. етап спілкування. Актуалізація знань і вирішення труднощів у діяльності.

Передумовою цього етапу є психічна підготовка дітей до творчої діяльності: усвідомлення знань, умінь і навичок, достатніх для виконання творчих завдань, навчання відповідній творчій діяльності. Пропозиції до проведення: групова бесіда, спілкування та взаємодія, діалог, використання емоційних компонентів: «родзинки», похвала. Друга частина цього уроку – пізнавально-діяльнісний етап. поставити мету. Побудова проекту подолання труднощів (діти «відкривають» нові знання) [22, с.98].

Плануються завдання, які збагачують і сприяють творчому досвіду. Рекомендації щодо реалізації: Використовуйте рухову діяльність, матеріали та матеріалізовані моделі. Третя частина цього уроку – етап творчої діяльності. Попередньо закріпити набуті знання у творчій діяльності. Діти вирішують творчі завдання в комунікативно-інтерактивній формі. Пропозиції до проведення: комунікативні взаємодії на основі словесно-символічних фіксацій, змагань, ігрових ситуацій. Четверта частина цього уроку – оцінно-контрольний діяльнісний етап. Самостійно працювати в обраному творчому напрямку (малювання, конструювання, музикування, ліплення). Навчальна програма на цьому етапі набуває індивідуалізованої інтерактивної форми: діти старшого дошкільного віку самостійно виконують творчі завдання, застосовують нові способи дій, самостійно оцінюють власні творчі результати. Емоційна спрямованість етапу полягає в організації вдалої ситуації, яка допомагає дітям брати участь у подальшій творчій діяльності. Після завершення визначити, наскільки поставлені цілі відповідають результатам творчої діяльності, намітити цілі наступної творчої діяльності [16, с.4].

Застосування інтерактивних керованих ігор (інтерактивних ігор) у навчанні дітей дошкільного віку дозволяє підвищити творчу активність групи, яка ґрунтується на виявленні позиції кожного учасника групи в тій чи іншій ситуації, спонуканні до пошуку шляхів вирішення проблеми. проблеми, пошук нових методів співпраці.

Тому творче самовираження кожної дитини буде унікальним, хоча є й характерні для дошкільнят особливості творчого прояву. Дитяча творчість характеризується непередбачуваністю та спонтанністю. Творчий процес зазвичай відбувається на несвідомому рівні, при цьому свідомість фіксує лише його кінцевий результат [8, с.34].

Крім того, не все, що дивує дитину, здивує дорослого, тому що світ дитини своєрідний, непізнаваний, індивідуальний, а тому не завжди придатний для дорослої

інтерпретації; - як у творчості, так і в будь-якій діяльності дитині властива допитливість і дослідницький світ: починаючи від «Що це?» до «Я хочу все знати!» Пізнавальна діяльність дитини спрямована не лише на пізнання окремого предмета чи явища; на розуміння його структури, причини, призначення, використання. і т.д. Важливою частиною пізнавальної діяльності є пізнавальний інтерес [5, с.336].

Зростає він у процесі накопичення досвіду пізнавальної діяльності дітей, що знаходить відображення і в дитячій творчості; - дітям властивий природний потяг до казки, поезії, музики, живопису та загального мистецтва. Однією з особливостей малюків і дошкільнят є прагнення до прекрасного. З народження дітей приваблюють ритмічні рухи, музика, яскраві фарби, виразна міміка, голоси дорослих і дітей [13, с.6].

Поступово в ньому формуються естетичні поняття, які стають основою і «матеріалом» творчої діяльності; - Дитяча творчість зазвичай пов'язана з грою. Адже відомо, що гра є основним видом діяльності дітей дошкільного віку, а отже, сприяє розвитку дитини. Навіть коли вони займаються серйозними справами, вони грають. Діти пізнають навколишній світ через гру, експерименти та творчість. У грі дитина намагається знайти своє місце в житті; - творчість вимагає створення певних умов, у яких дитина відчуває себе незалежною від впливу дорослих. Коли діти повні ентузіазму, вільності та безтурботності, творчі рішення виникають природно. Дитина була здивована і задоволена результатами. Творчий вияв можливий без заборон, обмежень, певних знань, моральних принципів тощо [6, с.10].

Отже, здатність дитини до творчого мислення є фундаментальною характеристикою її активної особистості. Важливо навчити їх помічати, здавалося б, несуттєве, залучаючи до самостійної діяльності чи спільних ігор з дорослим. Ця навичка передбачає допитливість, вміння коментувати процес і результати діяльності, розвинути увагу, стійку мотивацію до досягнень. Творче мислення характеризується оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і рухливістю, створенням неповторних і образних образів. Дошкільна освіта має сприяти різнобічному розвитку дітей з урахуванням їх індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, вікових особливостей і культурних потреб, використовуючи сучасні та творчі технології навчання.

1.3 Музичний фольклор – основа музичного сприйняття дошкільників

Музичне виховання дітей дошкільного віку невіддільне від вивчення елементів народної творчості, особливо елементів що втілені в народній літературі та мистецтві. Фольклор, – спільно створена народна культурна спадщина, що закладається ще до народження дитини і є «новим» тільки для нього. Проте дошкільнята можуть сприймати лише те, що люди створюють власними зусиллями. Зусилля, праця власної душі і розуму. Діти, які входять у фольклор можуть стверджувати, що є потреба оприлюднити те, що закарбувалося в громадській орбіті. Досвід людей відтворює їхні стосунки, поведінку, деякі основні характеристики стосунків, серед яких найкращі характеристики «закодовані» людьми у фольклорі. Розуміння твору фольклорних творів не є готовою формою формування якої пов'язане із загально психологічними процесами розвитку особистості. Дітям ще далеко до участі у зображуваних подіях до більш складних естетичних форм і моральних понять.

Фольклор найбільш повно охоплює всю картину народу життя. Його жанри, засоби і прийоми яскраво змальовують повсякденне життя, людей, їх мораль, духовність. Л. Шеремет визначає фольклор як його оригінальну художньо-філософську систему. Він представляє суть зв'язку спільноти з навколишнім світом, на різних етапах історичного розвитку країни [7, с.122].

Вираження рівню свідомості, світогляду, народних звичаїв народу, значення самобутнього мистецтва зберігалось в кожному історичний періоді. Обробка сукупного чуттєвого практичного досвіду утруднена естетичними, художніми та соціальними явищами.

Народний звичай є важливою частиною національної культури, при цьому фольклор представлений в концентрованому вигляді, етика й естетика створюють унікальну націю образу світу.

У 1846 році британський історик і етнограф Вільям Томс ввів у наукову практику термін фольклор. Фольклор охоплює народну творчість у драматургії, танці, поезії та музиці. Вивченням фольклору займається особлива наука — фольклористика, а збиранням, збереженням і публікацією зразків фольклору — етнографія[10, с. 66].

Фольклористика як наука визначає, що усі фольклорні жанри виділяються на дві значимі групи:

- твори, які виконуються й побутують у середовищі дорослих;

- твори, які побутують серед дітей.

Одним із видів фольклору є музичний фольклор, елементи якого використовуються в музично-виховній діяльності дітей дошкільного віку [35, с. 25].

За визначенням фольклориста А. Іваницького, український музичний фольклор – це народна художня і музична культура, що включає народні пісні, народну інструментальну музику, народні танці тощо [26, с. 32].

Музичний фольклор, як і інші його форми, є першоосновою музичної культури та дієвою основою загальнолюдського музично-естетичного розвитку, формування музичних здібностей і виховання національної свідомості дітей дошкільного віку. Аналіз педагогічних концепцій і методичних систем вітчизняних (В. Верховинець, К. Квітки, О. Смоляк) і зарубіжних (Б. Барток, З. Кодай, К. Орф) дослідників доводить, що сам фольклор розглядається як основа музичного виховання [27, с. 12].

Специфікою особливостей музичного фольклору та його вплив на сприйняття музики дітьми дошкільного віку стали дослідження відомих українських вчених XIX ст. Ф. Колесси і М. Лисенка, М. Максимовича та К. Квітки, О. Потебні, П. Сокальського та сучасних науковців М. Дмитренка, С. Грици, А. Іваницького, В. Гошовського, О. Правдюка, О. Дея та ін.

Музичний фольклор — це особлива форма художнього вираження, що виявляється через їхні твори. Розкриває національний досвід, який охоплює століття, і підсумовує людський стан. Історія відображається в національній свідомості як через філософію, так і через психологію. Національний розвиток значною мірою залежить як від правових законів, так і від моралі, причому обидва фактори є критичними. Необхідність музичної освіти підтримував М. Грінченко, один із перших українських музикознавців, які вели наукову роботу. Фольклору народної пісні приділяється пильна увага в навчальних закладах. Виразно пов'язуючи регіони з українською культурою, підкреслюється унікальність.

Сучасні психологи відзначають, що дітей дошкільного віку необхідно навчати на народному музичному матеріалі, стверджуючи, що природність і легкість засвоєння цього фольклору забезпечується наявністю так званого музичного генотипу. Останній зазвичай визначається як набір генетичних структур, що відповідають за музичні

здібності, і засоби, за допомогою яких вони передаються від покоління до покоління серед людей [18, с. 3].

Уявлення дітей дошкільного віку про музичний фольклор є органічною єдністю співу, танцю, інструментального виконавства та драматургії і втілюється в ігровій формі, що найбільше відповідає дитячій психології [11, с. 10].

Пізнавальні особливості дошкільнят щодо змісту та художньої форми фольклорних творів пов'язані з конкретним мисленням, малим життєвим досвідом. Пряме ставлення до реального життя, ситуативність цілей і поведінки, з недостатнім гальмуванням їх рефлексів. Тому важливо навчити дітей розпізнавати і розуміти зображення, значущість засобів художньої виразності як умови свідомості цілісності х образу художності.

Найактивніше в практиці роботи з дітьми дошкільного віку використовується фольклорний жанр, представлений на рис. 1.2:



Рис. 1.2. Види дитячого фольклору

Згадані різноманітні форми фольклору майстерно переплітаються між собою. Кожен вид фольклору представлений різними жанрами. У сфері музичних традицій дитинства існують різні жанри. Ці жанри включають, але не обмежуються ними, колискові пісні, дитячі віршики, прислів'я, колядки та дитячі ігри. Є кілька інших типів фольклору, які зазвичай асоціюються з різними подіями та випадками. В інших жанрах навчальна література представлена в різних формах, включаючи календарні та сімейні обряди, а також ліричні пісні, казки та історичну прозу (легенди, перекази, народні перекази). Ці твори покликані інформувати читачів про різноманітні теми.

Вивчення пареміографії, що охоплює прислів'я, приказки, загадки, жарти, жартівливі пісні, дражнилки та ін., є найважливішою стороною дитячого фольклору. Окрім ознайомлення з основними жанрами дитячого фольклору, викладач закладу дошкільної освіти також знайомить дітей дошкільного віку з різноманітним матеріалами.

Ю. Новгородська вказувала на такі функції дитячого музичного фольклору: іалом дорослого фольклору:

- розвивальна . Систематичне використання малих форм народної пісні сприяє формуванню співочих навичок (гнучкості голосу, дихання, координації слуху і голосу). Музичний матеріал дитячого фольклору є унікальним засобом формування музичних здібностей у дітей дошкільного віку;

- виховна. У діток дуже розвинені ідентифікаційні механізми, які асоціюють себе з казковими героями і таким чином сприймають їхні норми, цінності та зразки. Діти ідентифікують себе через позитивних героїв улюблених казок, можуть повірити в себе, засвоїти людські моральні норми та цінності, навчитися розрізняти добро і зло, а отже, набути духовності;

- пізнавальна. Через фольклорний жанр діти пізнають природу, побут людей, культуру і традиції, засвоюють досвід, що передається з покоління в покоління;

- розважальна. Використовування малих фольклорних форм (забавлянок, пестушок, утішок тощо) задовольняє природну потребу дитини у ритмічних рухах, приносить їй відчуття задоволення;

- компенсаційна. Голосовий апарат дітей дошкільного віку ще не сформований, і дитячі народні пісні дозволяють дітям співати без нервозності і отримувати від співу велике емоційне задоволення. При цьому важливого значення набуває природний процес музично-ігрової діяльності дошкільнят, який на добровільній основі створює основу для успадкування багатства духовної скарбниці народу, його самобутнього менталітету;

- комунікативна . Дитячий фольклор покликаний задовольняти комунікативні потреби дітей. Допитливі діти постійно шукають контакту: діти спілкуються з дорослими і між собою, пізнають світ, намагаються відтворити звуки навколишнього середовища [22, с. 3].

Музичний фольклор для дітей має великий виховний потенціал. В українській педагогіці давно утвердилася думка про значний вплив фольклору на навчально-виховний процес. Г. Довженок зазначає: "Традиційний дитячий фольклор, як ніяка інша ділянка народної творчості, мав яскраво виявлене ужиткове значення, становлячи невід'ємну частину практичної народної педагогіки. Він сприяв здійсненню основних

функцій виховання в цілому: турботі про фізичне й моральне здоров'я підростаючого покоління, розвитку розумових здібностей і підготовці до корисної діяльності юних членів, трудящих груп суспільства" [13, с. 4].

У навчанні дітей використовуються різноманітні варіанти української мови. Сфера художнього вираження як у літературі, так і в музиці охоплює широкий спектр народної творчості, включаючи, але не обмежуючись, пісні, частівки та гумористичні анекдоти, тон колискових пісень ніжний і простий, з тенденцією до спокійних виразів, а не до вигуків чи інших форм емоційних спалахів. Щира прихильність до нового. Заспокійлива мелодія, народжена реальним досвідом. Початковий заклик до артистизму лежить у вимогах дитинства, де отримання тривалого та спокійного сну має вирішальне значення для нормального росту та розвитку. Відомий український поет і автор пісень М. Сингаївський відомий своїм внеском у літературний світ.

Під час обговорення фольклорних жанрів помітною була згадка про колискові пісні. У наданому описі була заспокійлива мелодія, яка приносить спокій неспокійному духу. Зокрема, було зазначено, що колискова пісня має силу заспокоїти блукаючу душу. Стоячи на підосвах ніг і витягнувшись вгору, можна навшпиньки – подібним чином милосердя і благодать щедро даруються дітям. Тварини часто фігурують в епізодах багатьох колискових пісень. Дитина, безсумнівно, знайома з певними істотами, такими як коти, миші та бджоли. З перших днів колискові пісні визнавали їхню виховну цінність. У цих ніжних піснях часто використовуються такі вирази, як «Сірий котик», «Ой, котик, котик», «Котик волохатий».

На ранніх етапах життя дитина стикається з різними мелодіями, які відіграють важливу роль у вихованні та підвищенні її музичних здібностей.

Вони розвиваються в неї під впливом маминого голосу. Краса, чуйність, бо вона не просто слухає звуки, мама теж побачила її обличчя і посміхнулася. Колискові пісні привабливі своєю простотою, безпосередністю, ніжністю, пісенністю. На цій основі можна розвивати любов до тварин, птахів, комах, до естетики. Ставлення до природи може впливати на виховання таких важливих моральних якостей, як доброта і чуйність. вчити колискові. Пісні були також корисні для розвитку техніки співу кантиленного звучання.

Ю. Новгородська вказувала на такі функції колискових пісень:

- практично-побутова. Головне призначення колискових — приспати дитину, розважити її;
- апотропеїчна – функція замовляння (пророцтва, побажання, оберегу);
- комунікативна. Матері спілкуються з дітьми за допомогою земних рядків і простих мелодій колискових пісень;
- когнітивна – функція пізнання. Колискові знайомлять дитину з навколишнім світом, навчають її запам'ятовувати перші слова та прості мелодійні звуки;
- психотерапевтична. Основне призначення колискових пісень — впливати на настрій і стан дитини під час засинання, заспокоювати її, робити сон міцним і здоровим, приносити їй душевну розраду;
- фрустративна – функція зняття внутрішньої напруги матері. У пісні мати може виплакати свою тугу і біль. [17, с. 26].

В основних сучасних програмах дошкільної освіти з розділу "Музичне виховання" ми можемо визначити, насамперед, чинник дитячої сфери, який стосується музичного фольклору:

- творчість дорослих для дітей (колискові пісні, забавлянки, пестушки інш.);
- хороводи, українські народні танки;
- творчість дорослих, яка з часом стала близькою до дошкільного репертуару (лічилки, ігрові пісні, заклички);
- дошкільну творчість (лічилки, скоромовки);
- дитячий оркестр народних інструментів.

До Програм (для різновікових груп) відносяться твори музичного фольклору, такі як:

- колискові пісні "Ходить сонце по вулиці", "Ой, ходить сон" (обр. Л. Ревуцького), "Ой ти, коте, коточок", "Котику сіренький" (обр. М. Вериківського), "Ой, баю мій, баю";
- пестушки "Печу, печу хлібчик", "Гой-да, гой-да", "Тапці, ручки, тапці";
- заклички "Іди, іди, дощику", "Вийди, вийди, сонечко";

- лічилки "Кумо, кумо, що варила?", "Ходить квочка коло кілочка" "Котилася торба";

Отже, робимо висновок що широко використовуються фольклорні твори під час процесу прослуховування музики. Крім вирішення спеціальних завдань - ознайомити дітей з видами та жанрами української народної музики, діти набувають знань про інструментальні колективи народної музики (оркестр народних інструментів, троїста музика), народну музику, інструменти для гри музичних творів (бандура, сопілка, бубон тощо). Для дитячого інструментування радимо використати такі фольклорні твори, як, "Два ведмеді", "Гречаники", "Печу, печу хлібчик", "Дрібушечки", ", "Іде, іде, дід, дід", "Печу, печу хлібчик".

При підготовці до занять музики рекомендуємо вибрати українські народні прислів'я, загадки, вірші, ритмуйте і мелодизуйте їх і використовуйте як можливі варіанти в майбутньому. Дошкільнятам, наприклад, можна використовувати скоромовки. А отже потрібно розвивати не тільки розмовну мову, а й співочу дикцію.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ СПРИЙНЯТТЯ МУЗИКИ

2.1. Засоби та методи формування творчих здібностей дошкільників, їх застосування в педагогічному процесі.

Безсумнівно, кожна дитина має вроджені творчі здібності. Проте лише ті, хто має достатньо привілеїв, щоб вирости в середовищі, яке плекає та підтримує ці таланти, розвиваються у творчих особистостей. На розвиток цих здібностей значною мірою впливають люди, які направляють дітей, коли вони роблять перші кроки у складну та різноманітну сферу мистецтва.

Сфера мистецтва не знає меж. Це те, з чим ми знайомимося не просто протягом дня, року чи навіть десятиліття, а навпаки, воно залишається з нами на все життя. Тому виховувати в дітей почуття художнього сприйняття та любов до прекрасного вкрай важливо, починаючи з дошкільного віку. Візуальне мистецтво має виняткову здатність закарбовуватися в нашій пам'яті, залишаючи незгладимий слід. Вони додають шару глибини нашому емоційному життю та дозволяють нам сприймати навколишній світ з більшою ясністю та жвавістю [9,с.22].

Коріння інноваційних здібностей людини можна простежити до ранніх років, коли їхні творчі прояви часто були мимовільними та необхідними. Художня уява дітей має свої унікальні якості, тому вкрай важливо усвідомлювати особливості її виявлення та культивувати підходи, що стимулюють і активізують дитячу творчість. Говорячи про зростання винахідницької діяльності дитини, ми маємо на увазі суттєві перетворення в пізнавальних процесах дітей, які є результатом розвитку художніх умінь і навичок. Експерти визнають глибокий вплив мистецьких пошуків і всіх освітніх зусиль, спрямованих на виховання в дітей здатності оцінювати красу в навколишньому середовищі та в мистецтві, які відіграють значну роль у загальному та інноваційному розвитку дитини [14,с.136].

Інтерес до музичної діяльності дітей залежить від її важливості для розвитку особистості дитини, і з роками попит на художню діяльність не зменшується, а посилюється.

Музична діяльність має велике значення для загального розвитку особистості. У процесі створення образів у дітей розвиваються спостережливість, естетичний, художній смак, творчі здібності. Образотворча діяльність дає можливість виразити емоційний стан дитини, ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створити прекрасне і побачити це в художньому творі [8, с.156].

Як і будь-яка педагогічна наука, музичне виховання базується на основних положеннях педагогіки, до яких входять принципи, зміст, форма і методи. Вони обговорюються нижче.

Завданнями музично-естетичного виховання є те, що коли розв'язуючи задачу, треба враховувати вікові особливості дитини, рівень їхнього духовного, інтелектуального та фізичного розвитку. Розподіл психологічного, фізичного та емоційного навантаження дітей має бути розумним. за будь-яких обставин.

У структурі музичних занять необхідно дотримуватися гігієни нервової системи кожної дитини: враховуйте швидку стомлюваність дитини; чергуйте спокійні музичні завдання з динамічними музичними завданнями; дайте дитині шанс після розумової діяльності, робіть перерви під час активних, веселих ігор тощо.

Методи є важливим елементом організаційного процесу навчання та методичні прийоми. Нині в освітній сфері нікого немає загальноприйнятої класифікація методів навчання, більшість установлена класифікацій поділяє методи на наочні, словесні та практичний підхід, тобто сегментація за різними джерелами комунікації сприйняття знань.

Методи і прийоми музичного виховання - це діяльність, яка об'єднує педагогів і дітей, спрямована на розвиток музичних здібностей дошкільнят і формування основ музичної культури [16, с.156].

Н. Ветлугіна запропонувала класифікацію методів музичного виховання дітей молодшого дошкільного віку, яка включає:

- спонукання до співпереживання,
- переконання в процесі музичного сприйняття,
- вправи в практичних діях, пошукових ситуацій, що спонукають до творчих дій [19, с.122].

Музичне виховання дітей дошкільного віку передбачає три основні групи методів: наочні, словесні та метод практичної діяльності. Кожна група охоплює окремий набір методів, які використовуються для досягнення бажаних результатів. Мета полягає в тому, щоб творчо застосувати ці методи, щоб забезпечити залучення дітей і ефективно навчання. Процес розвивального виховання і навчання характеризується своєю різноманітністю і мінливістю використання.

Наочні методи в музичному вихованні мають два різновиди: наочно-слуховий і наочно-зоровий (за О. Радиною).

1. Наочно-слуховий метод є домінуючим у музичному вихованні. Основний зміст цього методу полягає у виконанні вчителем музичних творів або використанні технічних засобів навчання. Головна вимога до використання цього методу – якість відтвореної музики. Проблеми зорово-слухового підходу можна вирішити за допомогою прийомів, які спонукають дітей порівнювати, та знаходити аналогії. Це може бути порівняння звучання одного твору в «живому» виконанні і запису, у виконанні різних інструментів, порівняння двох-трьох контрастних творів, або навпаки, схожих (у більш старшому віці) творів. цього ж жанру («Марш дерев'яних солдатиків», муз. Чайковського та «Марш дерев'яних солдатиків», муз. Р. Шумана), твори зі схожими назвами («Баба-Яга» з «Дитячого альбому», муз. П. Чайкова, «Баба-Яга», музика А. Лядової, «Куряча ніжка» з циклу «Виставкові картини», музика М. Мусоргського) [33, с.192].

2. Візуально-наочні методи мають допоміжне значення в музичній освіті і можуть вважатися технологією. Наочні уявлення (картинки, малюнки, кольорові картки) використовуються для ознайомлення дітей з раніше невідомими явищами (інструментами, персонажами), збагачення і уточнення дитячих вражень про музику. Чіткість зору повинна поєднуватися зі слухом, і найдоцільніше використовувати його в

молодшому віці. Часто візуальна чіткість не використовується перед прослуховуванням музики, щоб уникнути нав'язування певного образу, що є непотрібною нормою [28, с.199].

У музиці словесні прийоми мають універсальну якість. Характеристики універсальності присутні в словесних методах, що використовуються в музиці. Вербальні втручання в музику демонструють універсальний атрибут. Універсальні риси можна знайти і в словесних практиках у музиці. Музика є ареною, де вербальні підходи виявляють універсальність. Обов'язкова умова зростання — освіта. Він включає в себе наступне:

Бесіда

1. Включаючи звернення до знань і життя, розмова може створити освіжаючу унікальність, а також можливість виразити себе;
2. Художній досвід дітей часто переслідується після діяльності;
3. Конкретизація, яка посилюється через прослуховування музики, може бути потужним досвідом;
4. Ділячись своїми міркуваннями щодо змісту твору, діти після прослуханого вступають у розмову;
5. Враження та запитання переплітаються – враження від почутого можна використати для відповідей на запитання;
6. Під час диригування музикою, за рекомендацією режисера, краще уникати розмов;
7. Абстрагованими від змісту музичного твору є питання типу «Чи красива ця музика?» і "Кому з вас сподобалася музика?" У ході чату виникають подібні запити;
8. Емоційність, стислість, конкретність — визначальні риси.

Розповідь

1. Факти слід повідомляти заново, розповідаючи історію, тому важливо уникати повторів;

2. Залучайте дітей до дискусій, що спонукають до роздумів, спонукаючи до діалогу на конкретні теми. Кожна музична добірка повинна супроводжуватися унікальною та лаконічною історією, яку розповідає музичний керівник;
3. Щоб правильно оцінити твір, важливо заздалегідь почати обговорення;
4. Щоб надати стислий огляд композитора чи виконавця, деякі включають у свій вміст контекстуальні деталі. Однак важливо зазначити, що вступний анекдот не слід повторювати;
5. Надмірний аналіз і зловживання музикою словами можуть негативно вплинути на дітей. Важливо знайти унікальні способи представити музику дітям, які можуть збагатити їхній досвід і дозволити їм досліджувати її по-своєму;
6. Незрозумілі для дітей факти, такі як цифри, імена та інші особливості, потрібно час від часу переставляти та видаляти, щоб унікально передавати ту саму інформацію;
7. У молодшому віці, особливо на ранніх етапах освіти, дошкільний заклад є важливим фактором. Це надзвичайно важливо, тому що дає дітям можливість вивчати азбуку, розпізнавати числа, форми та кольори. Такі знання закладають важливу основу, яка буде ґрунтуватися на решті їхньої академічної подорожі. Дослідження показують, що діти, які відвідують дошкільні заклади, мають кращі когнітивні та соціальні навички, що полегшує їхній перехід у дитячий садок і далі. Крім того, дошкільний навчальний заклад знайомить дітей з різноманітним середовищем, яке допомагає їм розвивати свої соціальні навички та навички вирішення проблем.

Пояснення

1. Цей метод часто використовують перед початком вивчення нового музичного твору;
2. Логіка має бути асоціативною або проблемною;
3. Прообраз композитора, втілений у його музиці;
4. Наберіть форму метафоричної історії перед прослуховуванням програмних фрагментів і виконанням діагностичних музичних ігор.
5. Музичний твір має певну процесуальну природу;
6. Вчителі можуть поставити 1-2 прості завдання, пов'язані з твором;

7. Деталі художнього образу (форма, діапазон, музична композиція, такі жанри, як марш або танець).

Поетичне слово

1. Використовуйте перед прослуховуванням музики. Головна мета – створити емоційну атмосферу;
2. Настрій забезпечить нам «емоційний фон»;
3. До цієї найтоншої сфери неможливо наблизитися без слів;
4. Пізнання почуття...слово повинно хвилювати чутливі струни душі;
5. Розуміти мову почуттів. Треба включити інтерпретацію музики;
6. Щось поетичне, те, що наближає текст до музики» [67, с.12];
7. У дошкільному віці найкраще використовувати високе мистецтво.

Метод аналогії музики і мовлення

1. Для того, щоб діти краще засвоїли виразну силу музики, дуже ефективним є метод аналогії музики та мови. Цей метод може допомогти дітям зрозуміти значення ритму;
2. Динаміка, тембр, інтонація та вивчення пунктуації;
3. Нотний текст - пауза, пауза.

Метою словесного методу є: організація уваги та діяльності дітей раннього віку, поглиблення та диференціація сприйняття музики. Тут використовуються емоційно-образні характеристики музики - не побутова мова, а образна мова. Проблеми з мовними методиками. Дітей заохочуватимуть висловлювати власні судження, музика, усний розбір прослуханих творів тощо.

Вагомий внесок у розвиток дітей вносить практичний підхід до музичного виховання. Найважливішими з них є демонстрація вчителем виконавської техніки співу (техніки правильної вокалізації, дихання), музично-ритмічної діяльності (візуалізація за допомогою тактильних м'язів) та гри на інструментах. Практичний підхід може бути проблематичним, якщо не використовувати пряму демонстрацію, але дитина може вибрати з кількох можливих дій і знайти рішення самостійно [20, с.67].

Одним із основних практичних прийомів є вправа, але її використання не повинно перетворюватися на тренування. Ефективний практичний підхід – це той, який

моделює здорові стосунки. Він дозволяє пов'язувати музичні явища з діями і образами, зрозумілими і зрозумілими дошкільнятам. Таким чином, співвідношення звуків за висотою, тривалістю та інтенсивністю можна моделювати за допомогою рухів (наприклад, показ змін у висоті звуку руками, плескання або постукування ритмічних моделей, показ змін у музичній динаміці за допомогою нахилів тіла тощо); за допомогою зображень предметів (так звана «музична драбинка» використовується для показу зміни висоти, однакових за розміром предметів, розташованих на різній вертикальній висоті: гілки дерева, гілки, по яких пересувається персонаж-пташка тощо); щоб показати зміни тривалості - предмети різного розміру, що відповідають різній тривалості звуку: короткі та довгі такти, великі квіти та маленькі квіти тощо) [3, с. 6].

О.Радінова запропонувала комплекс прийомів засвоєння сутності музичних звуків, який дозволяє відобразити сутність музики та зміни емоцій у процесі сприйняття за допомогою доступних для дітей дошкільного віку методів. Такими методами є: імітація (відображення емоцій мімікою), тактильна (дотик до руки дитини рукою вчителя, відтворення суті музики, яка звучить: м'яка, тиха, важка, різка тощо), інтонація. (розповідь музики з інтонацією голосу) , відповідна музична характеристика), вокальна (спів музичних фраз), рухова (командні жести дитини, дрібна моторика, танцювальні рухи), кольорова (доберіть кольорові картки, що відповідають характеру музичний), тембровий (підібрати тембр, який відповідає музиці та аранжування за допомогою музичних інструментів), мовленнєвий (підбір прізвиськ, віршів), багатохудожній (одночасне використання слів, кольорів, драматизація тощо) [12, с.47].

Визначення етапу роботи над музикою залежить від вибору реалізованих методів і прийомів. Початок роботи з дітьми передбачає орієнтацію на зорово-слухові та словесні методи, зокрема бесіди про природу музики. Коли вони переходять до другої стадії, фокус зміщується на музичні техніки. Коли діти оволодіють технікою виконання, роль починає підніматися, і робота стає легшою. Техніку виконання можна ефективно продемонструвати за допомогою практичних методів і вправ. Поєднання практичної допомоги з презентаційними техніками інших команд (як словесними, так і візуальними) призводить до більш чіткого підходу. Оскільки робота ретельно

перевіряється на третьому етапі, практичний метод набуває більшої гнучкості як інструмент продуктивності. Мотивація малюків до творчості та незалежності є важливою метою, і візуально-слуховий підхід може відігравати значну роль. Дійсно, звуки музики мають унікальний ефект, який надихає дітей реалізувати свій творчий потенціал. Стимулювання творчості – ще один спосіб визначення вчителя в переносному сенсі. Своєрідні засоби діяльності включають різноманітні способи і прийоми. Ефективність музичного наглядача залежить від їх виконання. Освітні методи чи системи є шляхом до набуття знань і навичок.

Ефективне здійснення музично-виховного процесу спрямоване на використання необхідних засобів. Матеріальними та нематеріальними властивостями, які використовуються в навчально-пізнавальній діяльності, вважаються засоби навчання, зокрема наочні, практичні та технічні посібники, навчально-методична література тощо. Використання наочних посібників і технічних засобів є важливим для результатів навчання. Важко уявити без нього навчання гри на інструменті. У музичному вихованні до засобів слід віднести так зване музично-розвивальне середовище, в якому цей процес відбувається [36, с.147].

У сучасній педагогіці під наочністю розуміють навчальні засоби для створення основних візуальних уявлень для дітей для кращого засвоєння навчального матеріалу. До них відносяться різні картини, малюнки, макети, діаграми, діапозитиви, плівки та телебачення та фільми відрізняються за своїм змістом, методами зображення, технікою виробництва та цілями.

Педагоги повинні повністю розуміти ці посібники та їхні особливості, щоб ними користуватися для занять музикою та дозвілля дітей. Ефективним засобом пізнання об'єктивної дійсності є наочні посібники. Наочність не тільки полегшує пізнавальну діяльність дошкільників, а й упорядковує їх сприйняття, активізуючи цей процес. Застосування пам'яті в музичному вихованні дітей дошкільного віку. Особливо важливо використовувати наочні посібники, комплексні і оригінальні. Музика, перцептивна специфіка якої потребує участі допоміжних, «немузичних» засобів. На це вказували педагоги-музиканти та психологи. Б. Теплов зазначав, що "музика, взята сама по собі, може тільки виражати емоційний зміст, але разом з іншими,

позамузичними засобами пізнання пізнавальне значення музики розвивається до найширших меж"[15, ст.25].

Хороший розвиток дитячої творчості залежить від правильного керівництва дорослими. В організації музичної діяльності дітей велике значення має вміння педагога пов'язувати особливості художніх образів у творчості з власне музичною діяльністю дітей, інтегрувати виразні прийоми, використовувати засоби музики, виразності [10].

У процесі діяльності музики діти дошкільного віку отримують всебічне виховання почуттів, розуму, естетики, моралі, праці. Образна діяльність тісно пов'язана з сенсорним вихованням. Безпосереднє, чуттєве пізнання предметів і явищ, їх властивостей і якостей становить лінію сенсорного виховання [12, с.226].

Музична діяльність — це конкретне образне пізнання дійсності. Для того щоб намалювати будь-який предмет і надати йому форму, потрібно спочатку з ним ознайомитися. Формування уявлень про предмети вимагає засвоєння знань про їх властивості та якості, форму, колір, розміри, просторове розташування. Діти виявляють ці якості, порівнюють предмети, виявляють схожість і відмінність, тобто здійснюють розумову діяльність. Тому музична діяльність сприяє сенсорному вихованню та розвитку наочно-образного мислення [27, с. 287].

Навчання музичної діяльності сприяє формуванню таких розумових дій, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. У процесі спостереження дітей вчать визначати музичний звук, який проспівують або видобувають з допомогою музичного інструмента, володіє наступними властивостями: висотою, тривалістю, динамікою і тембром [15,с.35].

Тому, ми можемо зробити висновок, що найважливішою умовою розкриття творчої активності дітей є створення для кожної дитини загальної атмосфери доброти, свободи і можливості успіху. Такі завдання вимагають особливої уваги. Коли діти виконують завдання, їм потрібна допомога. Необхідно намагатися організувати спілкування так, щоб кожна дитина могла відкрито насолоджуватися результатами власної та спільної творчості.

2.2 Діагностика творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку

Розвиток дитини, що є результатом переважно процесів дозрівання, також пов'язаний зі спонтанною активністю, також має тісний зв'язок зі спонтанною, самоініційованою активністю. Вона природно, мимоволі, через дію накопичує власний досвід і набуває дитина природно, мимоволі, через дію накопичує власний досвід і набуває знання про світ. Ця діяльність розвиває в ній і вміння орієнтуватися у світі, і розвиває нелегке мистецтво орієнтуватися в ньому та опановувати дійсність.

Дитина народжується багато оснащеною. Вона має вроджену потребу досліджувати світ і відкриває його з великою сміливістю. Вона характеризується великою допитливістю в питаннях і своєю впевненістю в діях і навчанні. Вона спонтанно радіє і насолоджується як результатом своїх дій, так і від процесу відкриття. Характеризується великою уявою, здатністю до фантазування, уявою, здатністю до імпровізації, уявою, надзвичайною винахідливістю і високою продуктивністю. Мислить інтуїтивно і метафорично. Вона будує свій власний світ і чудово в ньому функціонує. Однак на той час, коли дорослі цей світ впорядковують, вносячи схематизм і жорсткі структури [16,с.33].

Виховання під керівництвом дорослого є однією з найважливіших умов розвитку дитини. Це може бути процес, в якому дорослий форсує активність дитини. Дорослий керує діяльністю дитини, моделює її за заданим зразком, робить демаркаційні знаки.

Існує й інший шлях, який веде до розвитку. Дорослий, замість того, щоб нав'язувати завдання, він може супроводжувати дитину в її розвитку, даючи їй законне право творити себе. Примножувати капітал, з яким дитина народжується, творити нове життя. Дитина народжується, створюючи умови для дії, надихаючи, мотивуючи до активності. За цих умов дитина буде вчитися в міру своїх можливостей буде вчитися сама, мимоволі, через власні дії. Інтуїтивно, часто шляхом спроб і помилок, дитина розвиватиме власні навички та знання про навколишню дійсність [14,с.65].

Періодом розвитку, в якому найяскравіше проявляється потенціал індивідуальності дитини, є дошкільний вік. Це також найбільш творчий вік дитини, ще не забруднений

схематичним мисленням і діями. Дитина не піддається, як у школі, контролю і жорстким судженням, а функціонує у світі природно та інтуїтивно ефективно. Якщо ми не втручаємося в цей процес самотворення, дитина має можливість стати:

- відкритою до світу і людей;
- продуктивною і відкритою до завдань, які ми перед нею ставимо;
- незалежною, готовою до ризику, здатною справлятися з різними ситуаціями;
- сміливими, самодостатніми.

Тільки цей шлях веде до саморозвитку, до самотворчої діяльності, яка дозволяє систематично, з дитинства, творити себе за власним планом. Вони розвивають Я-концепцію дитини і таким чином, в процесі розвитку, формують якості чесності, розвитку, особливо цінні якості: високу пізнавальну мотивацію та мотивацію досягнення [22,с.69].

Сьогодні існує нагальна потреба у підготовці до нової ролі педагогів, в тому числі і дошкільних педагогів. Людей, які по-іншому розуміють освітній процес і процес виховання. Вони по-іншому розумітимуть процес виховання та навчання, організовуватимуть умови для дітей, вони будуть надихати, а не вимагати, мотивувати, замість того, щоб засуджувати. Дозволятимуть оригінальність, фантазію, винахідливість і нестандартність. Вони будуть супроводжувати і йти за дитиною, даючи завдання і мотивуючи дитину. Робота вихователя, заснована на знаннях і досвіді, також має бути творчою імпровізацією.

Унікальна особистість дитини та її величезний потенціал ставлять перед педагогом складні завдання: швидко реагувати, продукувати ігрові ідеї та нестандартні рішення. Тож якщо ми розвиватимемо в педагогів необхідні навички та принципи креативного мислення і принципи креативного мислення, ми збільшимо шанси на те, що ці знання будуть передані дітям [32,с.56].

Тест Урбана-Джеллена, що використовується в дослідженні, дає дитині цікаве завдання: завершити малюнок, розпочатий художником. Малюнок містить контури

рамки та невеликі графічні форми всередині та зовні рамки. Дитина може скласти малюнок так, як їй заманеться, за допомогою форми графічних елементів підказали, як найшвидше та найпростіше завершити малюнок і найпростіший спосіб завершити малюнок. Зазвичай більшість респондентів завершували малюнок так, як це було задумано авторами. Звичайно, це свідчить про схематичність підходу та відсутність дії та відсутності сміливості прориватися крізь жорсткі структури. Малюнковий тест на творче мислення був найважливішим тестом у цьому дослідженні. Він був обраний тому, що дозволяє дитині легко (за допомогою малюнка-висловлювання) виявити розумові здібності не лише графомоторні навички. Це пов'язано з тим, що він перевіряє здатність, логічне та творче мислення, знання, уяву, сміливо та оригінально виражати себе у своїх творіннях. Очікувалося, що під впливом відповідної стимуляції з боку дорослих діти набудуть цих навичок, які потім дозволять їм рости цікавіше.

Перший етап, донавчальний, дослідження проводився у 2021 році. Зібрані малюнки та їх поглиблений аналіз доводять, що немає різниці в у рівні виконання тестів дітьми модельного і контрольного дитсадків 2022 року. Не виявлено кореляції між змістом малюнків і назвами які діти давали за інструкцією екзаменатора. Ймовірно, вони є випадковими. На малюнках переважають подряпини та розмиті лінії. Звичайно, це, зважаючи на вік дітей, переважно малюнки характерні для стадії каракулів. Спостерігалися лише поодинокі спроби домальовування фігурних елементів. В основному це контури простих геометричних фігур - кола та лінії. Малюнки досить нерозбірливі [40,с.44].

Так само схожими є результати порівняння малюнків дітей з обох дошкільних закладів у групі 2019 року народження. Видимих відмінностей між ними немає. Однак малюнки дітей виходять за рамки стадії каракулів. Частіше з'являються фігуративні елементи фігурні елементи: кружечки, квадратики, фігурки, прості квіточки. Спостерігаються спроби вийти за рамки малюнка, фіксується включення зовнішнього елемента в малюнок. Проте назви не мають жодного відношення до змісту робіт. Картини здебільшого доповнюють фіксовані елементи. Здебільшого вони намальовані як незалежні один від одного. Тематичних малюнків не зафіксовано. Малюнки дітей щорічника 2018 року виразно багаті за змістом і формою.

Між ними спостерігається велика різноманітність. У багатьох роботах вже простежується зв'язок між назвою і змістом, хоча назви часто мають описовий (перерахування намальованих елементів). Зображення в рамочках наповнені різноманітними малюнками, наявні численні фігурні елементи. Переважна більшість малюнків містить мотив будинку. У кількох випадках зафіксовано, що діти виходили за межі рамки малюнка, в деяких випадках вони включали в малюнок зовнішній елемент. У малюнках переважають доповнення до розпочатих фрагментів. Роботи дітей з модельного та контрольного садочків показують, що різниці між ними немає.

Схожа ситуація склалася і в групі дітей 2017 року народження. дуже різноманітні, переважають малюнки, відсутні чіткі тематичні. Є прості фігури, деякі з них пов'язані між собою. Малюнки можна оцінити як досить примітивні. Відсутній вихід за межами рамки немає зображень з прикріпленим зовнішнім елементом. У багатьох роботах з'являється мотив будинку. Хоча ця група - найстарші діти в дослідженні, їхні малюнки не на вищому рівні, ніж у їхніх молодших однолітків, їхні малюнки не на вищому рівні, ніж у їхніх молодших однолітків. Немає ніяких відмінностей між дитячими садками. Єдина відмінність зводиться до більшої кількості назв малюнків у дітей з модельних садочків.

Третій етап дослідження, проведений у 2023 році, нарешті приніс найочікуваніші результати. Дуже ретельний аналіз роботи дітей з усіх вікових груп показав, що вони суттєво відрізняються на користь модельних садочків. Роботи дітей з цих садочків були здебільшого тематично розроблені, складні за змістом, багатоелементні та багаті на деталі. Окремі частини картин були пов'язані в логічне ціле. Вони мали назви, що пов'язували їх між собою. Вони мали назви, виразно пов'язані зі змістом. Очевидною була динаміка і сміливість у побудові простору в кадрі. Діти часто виходили за межі рами картини, частіше, ніж раніше. З'явилися включення зовнішнього фрагмента в ціле. На цьому тлі малюнки дітей з контрольних дитсадків були значно біднішими за змістом і формою. У них переважали доповнення до вже наявних елементів. Малюнки були досить примітивні, прозорі, здебільшого вкладені в рамку. Звичайно, в обох квадратах ми могли спостерігати великі індивідуальні відмінності між дітьми за рівнем виконання графічних робіт. Це пов'язано, головним чином, з різним рівнем розвитку

графомоторики та здібностей до малювання у дітей. Досліджувані мали різний рівень здібностей до малювання.

Висновки: Представлена дослідницька робота відноситься до складного матеріалу, до дитячої продукції, що уможливорює лише якісний аналіз. Неоднозначність проаналізованого емпіричного матеріалу ускладнює процес формулювання висновків, але важливість проблеми пояснює доцільність такої процедури. З метою об'єктивізації результатів було здійснено випадковий відбір міст, в яких були розташовані модельні дитячі садки. Інструктори пройшли ретельну підготовку для проведення опитування дітей у кожному місті. Усі вони використовували стандартизований посібник для опитування і дотримувалися однакових правил організації опитування. Сам аналіз усіх дитячих робіт проводився однією людиною.

Дослідження є частиною нових завдань освітньої реформи, що стосуються важливого питання ефективності впроваджуваних освітніх програм. Його особлива цінність полягає в тому, що в ньому використано лонгітюдну процедуру дослідження (дослідження тривало 3 роки) і здійснювався аналіз ефектів програми не з точки зору учасників, а з точки зору змін у розвитку дітей, які брали участь у програмі. Справа не у вихованні, а в тому, що участь у різноманітних освітніх формах призводить до видимих змін, у власній роботі, що має призвести до кращого розвитку дітей дошкільного віку.

2.3 Аналіз результатів досліджень творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку у процесі сприйняття музики

Музика - це один із напрямків виховного та багатогранного процесу навчання, який починається вже в дитячому садку і триває протягом усього життя. Завдяки нашому дослідженню ми дійшли висновку, що вихователям дошкільних закладів відведена прекрасна роль - ввести дитину у світ музики [18,с.12].

Музика впливає на різні сфери життя людини. Вона сприяє збагаченню її досвіду, вираженню його через танець і рух. Це також допомагає інтелектуальному розвитку дитини, зняти негативні емоції в людині і ще більше розвинути позитивні емоції. Це

впливає на розвиток кожної дитини у фізичній, психічній, інтелектуальній та моральній сферах. Полегшує процес набуття та поглиблення знань про світ. Має сильний вплив на формування моральних установок дитини, особливо на формування моральних установок дитини, в плані міжособистісних стосунків. Через різні види вправ, з допомогою різних видів музики та рухових вправ діти можуть розвивати своє розуміння безпосереднього простору навколо себе.

Музика вправляє і підтримує органи чуття, що призводить до взаємодії між слухом, зором, дотиком. Існує висока кореляція між розвитком ігрової активності дитини та рівнем і кількістю ігрової та музичної діяльності в дитячому садку [17,с.24].

Мета проведення музичних занять у дитячому садку - підтримувати ці інтереси, сприяти новим контактам зі звуком і дати можливість дітям знайти в цих контактах задоволення і насолоду. Слухання гарної музики і пісень також дає зразки гарної поведінки, робить дітей більш чутливими до шкоди, заподіяної іншим, і розвиває в них критичне ставлення до негативних проявів поведінки. Музика дає дітям можливість художньо самовиражатися, компенсувати дефіцит їхніх потреб у самовираженні, підвищити самооцінку та впевненість у собі, потреби в самовираженні.

Слухання музики вчить дітей концентруватися, слухати і співпереживати. У дошкільному віці починає формуватися музична свідомість дитини. Перші контакти з музикою мають вплив на все подальше життя дитини не тільки з музичної точки зору, але й з точки зору загального розвитку та впевненості в собі. Спілкування з музикою впливає на розвиток естетичної чутливості. Діти легко сприймають музику, бачать у ній користь і красу, чуйність, винахідливість, уяву, музикальність [13,с.27].

Саме завдяки дослідженню ,ми вияснили що музика має особливо потужний вплив на дитину в період раннього розвитку. Величезний вплив має навколишнє середовище і вся музична культура сімейного дому, яка тісно взаємодіє з розвитком дитини. Діти, які мали контакт з музикою в ранньому дитинстві характеризуються підвищеною чутливістю - недарма ми часто вживаємо приказку, що "музика заспокоює дикуна". Діти слухають музику дуже уважно і охоче, а емоції та переживання, які вона викликає, роблять дитину більш сприйнятливою до виховних впливів. Правильно підібрана музика має заспокійливу дію на дитину. Музична терапія має значний вплив

на дефекти розвитку, такі як: затримка слухового, моторного та зорового розвитку, затримка мовлення.

Серед іншого, музика змінює активність нервової системи, м'язову напругу, впливає на швидкість кровообігу, модифікує дихання. Прослуховування музики дає слухачеві приємні відчуття, зменшує напругу, змінює поведінку та ставлення людини. Дослідження показали, що після 10 хвилин прослуховування музики більшість людей менше втомлюються, їхнє дихання сповільнюється, а серцебиття уповільнюється. Музика допомагає працювати і відпочивати. У музичній терапії використовуються різні типи музики:

- лірична, сповнена мрійливості;
- патетична /твори Генделя/; - жаліслива /пісні Бетховена/; - сумна /пісні Баха/.
- сумна /пісні Баха/
- життєрадісна /твори Шопена/; - бадьора /твори Глієра/; - життєрадісна /синій блюз/.
- життєрадісна /Блакитна рапсодія/.

Заняття музикотерапією корисні для дітей 3 років, оскільки полегшують процес адаптації до нового середовища. Чим багатший репертуар, тим більш музичними будуть діти і тим швидше і легше пройде процес адаптації до дитячого садка [14,с.35].

Музику можна чудово інтегрувати з іншими формами дитячої активності. Під час дослідження ми також впроваджувались в художню діяльність. Під час прослуховування музики дитина мала можливість передати на папері переживання, викликані музикою. Також було поєднування з літературою. Таке поєднання впливає на слухання віршів, оповідань. Використання різних видів діяльності, зокрема музики, під час презентації літературних творів, запобігало нетерпінню, кружлянням дітей та задовольняє їхню потребу в русі. Зразком музично-рухових вправ у нашому методі є методика Кнісса, Р. Лабана, К. Орфа, В. Шерборна.

Взаємозв'язок музики з іншими видами діяльності дитини об'єднує емоційні, когнітивні рухові процеси і таким чином сприяє всебічному розвитку дитини. Музика має багато функцій: вона навчає, оскільки дозволяє дитині пізнавати навколишній світ,

розважає, оскільки приносить задоволення, розвиває, тому що в процесі музичної гри дитина починає розуміти, що щось є ритмічне, що музика може бути веселою і сумною, тихою і голосною, що музика може бути представлена рухом [10,с.72].

Музика виховує, тому що дозволяє дитині зрозуміти світ соціальних і моральних цінностей. З самого раннього віку діти потребують контакту з музикою, тому що вона стимулює їхню активність, надихає, створює умови для імпровізації, що полегшує розуміння музики і прискорює розвиток дитини. Розвиток м'язів, покращення координації рухів, покращення серцевого ритму.

Найпоширенішою формою музики є пісня, яка поєднує музику і слова і є відносно короткою. Коротка, щоб дитина могла швидко запам'ятати її і проілюструвати рухами. Музично-рухові заняття в дитячому садку надають дітям великі можливості для руху. Вони задовольняють велику потребу дітей у русі і позитивно впливають на їх біологічний розвиток. Розвиток музичних інтересів багато в чому залежить від першого контакту з музикою, адже сформована потреба в контакті з музикою принесе свої плоди в майбутньому [38,с.27].

Діагностика творчого сприйняття дітей старшого дошкільного віку проводилось протягом педагогічної практики у закладі дошкільної освіти № 33 імені Фрідріха Фребеля Херсонської міської ради. Дослідження проводилось в старшій групі «Сонечко».

Матеріали до проведеного дослідження ми можемо побачити в Додатку В. Для забезпечення розвитку творчих здібностей важливо допомогти кожній молодій людині відкрити себе та поєднати різноманітні матеріали для створення яскравої та вражаючої картини. Працюючи з дітьми, ми використовуємо підхід, який не потребує володіння складним уявленням.

Таблиця 2.1

Результати тесту творчого (дивергентного) мислення Ф. Вільямса

ШБ Дитини	Ш	Г	О	Р	Н	Сума
Соломія Ш.	12	7	28	11	16	74

Владислав В.	12	10	25	23	11	81
Вікторія Ц.	12	7	32	17	14	85
Серафима Л.	12	10	26	24	12	84
Злата Б.	12	7	32	10	12	73
Христина М.	12	8	24	11	16	74
Соломія Д.	12	7	32	30	16	97
Анатолій Ж.	12	7	32	29	15	95
Тарас К.	11	5	20	8	11	54
Петро К.	12	7	31	24	11	85
Юлія А.	12	7	28	11	16	74
Василь Д.	12	10	25	23	11	81
Дмитро О.	11	5	20	8	11	54
Володимир О	12	7	32	17	14	85
Ярослава Я	12	7	28	11	16	74
Олексій Р	10	6	19	7	10	52
Віта Ц.	12	7	30	20	12	81
Аліна Т.	11	5	18	7	9	50
Сергій З.	12	7	31	24	11	85
Григорій Б.	12	7	32	30	16	97

Отже, результати в таблиці 2.1 свідчать про низький рівень музичної творчості у 4 дітей, середній рівень музичної творчості у 13 дітей, високий рівень музичної творчості у 3 дітей. Результати методичної роботи дозволили виділити наступні рівні сприйняття креативності, які ми узагальнили в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Рівні розвитку творчого сприйняття дітей дошкільного віку
(констатувальний етап)**

Група	Всього дітей	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Сонечко	20	15%	65%	20%

Отримані дані свідчать про середній рівень творчого сприйняття музики дітей дошкільного віку. Тому є вагомими підстави започаткувати серію заходів, спрямованих на підвищення рівня творчих здібностей дітей.

Важливо, щоб на уроках музики дітям було комфортно. Знання та вміння, отримані в процесі навчання, дозволяють дітям активно проявляти себе під час

святкових розваг та самостійної діяльності. Уміння переносити досвід, отриманий на уроках музики, в інші умови сприяє формуванню впевненості, ініціативи та ініціативи. Діти проводять більшу частину часу в групах дитячого садка, тому колективне музичне середовище є дуже важливим для музичного виховання та розвитку творчості та сприйняття [25, с. 18–20].

Розширення обізнаності та творчості за допомогою казкотерапії може бути дуже корисним і ефективним. Це чудова можливість попрактикуватися у створенні казок за малюнками.

Експериментальна перевірка запропонованої нами робочої системи розвитку творчості шляхом залучення дітей дошкільного віку до вправ, ігор, проблемних ситуацій свідчить про її ефективність. Дослідження об'єктивно демонструє розвиток творчості дітей дошкільного віку та зростання інтересу до музикування, малювання, читання та придумування казок, створення власних ігор та їх реалізації. На контрольному етапі експериментальної роботи ми знову діагностували сформованість творчого сприйняття засобами музики.

Для розвитку творчості передбачається залучення дітей дошкільного віку до інтелектуально-творчих змагань у формі змагань, вікторин, театралізованих вистав тощо, проведення ігор та вправ для розвитку творчого мислення.

Результати повторного тестування дітей дошкільного віку експериментальної групи наведені в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

**Рівні розвитку креативності дітей дошкільного віку
(контрольний етап)**

Група	Всього дітей	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Сонечко	20	35%	65%	0%

Отримані результати показали достовірну зміну кількості висококреативних дошкільників в експериментальній групі – 7 дітей, що становить 35 %, і в середньому 13 дітей, що становить 65 %, а дітей із низьким рівнем не було.

Після проведення комплексу заходів, спрямованих на виховання творчості дітей старшого дошкільного віку, спостерігаються сприятливі результати. Педагог, який береться за виховання творчих здібностей дошкільнят, проходить кропітку, а часом і тривалу роботу по створенню необхідних умов для успішного розвитку творчих здібностей дітей. Ключові елементи цього процесу передбачають:

1. Незалежно від того, чим займається дитина, те, як її сприймають як особистість, є важливим аспектом поваги та прийняття. Ця безумовна повага має вирішальне значення для благополуччя дитини.
2. Творчі спроби дошкільника заслуговують на уважний і чуйний підхід.
3. Відчуття свободи у прийнятті рішень має вирішальне значення для психологічного благополуччя дитини. Це включає здатність вибирати, виражати почуття та розповідати про особистий досвід.
4. Зміцнення самооцінки дошкільників – важливе завдання. Це означає підняти їхній настрій і дати їм відчуття себе цінними та спроможними.

З цього виникає:

- Креативний простір для навчання або перебудови системи навчання
- Створення інноваційної атмосфери для навчання або перебудова навчальної структури
- Реорганізація навчального середовища або створення унікального навчального середовища
- Трансформована система освіти або нова атмосфера для навчання
- Нові способи організації навчання або сприяння творчості в навчальних середовищах.

За даними формуючого експерименту в результаті використання запропонованої системи у дітей спостерігався розвиток уяви, фантазії, творчого та нестандартного мислення. Порівняння цих результатів із показниками констатувального експерименту дозволило зробити висновок про ефективність системи.

Проаналізовано розвиток креативності дошкільників, результати якого наведено в таблиці 2.4. Після реалізації комплексу заходів експериментальна група показала помітне підвищення рівня творчості. На 20% більше дошкільнят було віднесено до

категорії з високим рівнем креативності, а дітей із низьким рівнем не було. Середній рівень творчості залишився незмінним.

Таблиця 2.4

**Порівняльний аналіз результатів
експериментальної роботи**

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	Кількість дітей	Результати креативності (у %)	Кількість дітей	Результати креативності (у %)
Високий	3	15	7	35
Середній	13	65	13	65
Низький	4	20	0	0

Отже, отримані результати підтверджують ефективність низки заходів щодо підвищення рівня креативності. Ефективність цього комплексу заходів забезпечується врахуванням рівня творчості дошкільнят та розвитком взаємодії педагогів і дітей з урахуванням особистісних особливостей і вікових можливостей дошкільнят.

ВИСНОВКИ

Дослідивши теоретичні основи розвитку творчості дітей дошкільного віку та визначення умов навчання цьому процесу, можна зробити наступні висновки:

1. З аналізу науково-педагогічної та психологічної літератури з питань розвитку креативності можна зробити висновок, що вчені мають різні погляди на зміст, структуру, формування та недорозвинення питань щодо розвитку творчих здібностей у процесі сприйняття музики дітьми дошкільного віку. Дослідження креативності в основному ведуться у двох напрямках. Одне з них полягає в тому, чи залежить творчість від інтелекту, зосереджуючись на вимірах когнітивних процесів, пов'язаних із креативністю. Інший напрям передбачає з'ясування того, чи є особистість та її психологічні характеристики важливими аспектами творчості, і характеризується зосередженістю на особистісних та мотиваційних характеристиках.

Тому в самостійній діяльності або під час спільної гри з дорослим дитині слід непомітно розкривати прийоми творчого мислення, вчити її помічати неважливе; - творчість є однією з основних рис дитини дошкільного віку, яка характеризується активною позицією особистості, готовністю приймати миттєві рішення, допитливістю, здатністю коментувати процес і результати дій, стійкою мотивацією до досягнень, розвиненою уявою, а також уміння створювати творчий образ, що характеризується оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та мобільністю.

2. В нашій науковій роботі ми розглянули деякі погляди на поняття творчості і сприйняття, які існують у психологічній науці. Спільним у них є розуміння творчості, яке базується на припущенні, що кожна людина має гіпотетичні властивості, здатності до творчості. У психології та освіті творчість розглядається як особистісна категорія, і полеміка полягає в основному у з'ясуванні її трактування, тобто чи є креативність дивергентним мисленням (Дж. Гілфорд, О. К. Тихомиров) чи інтелектуальною діяльністю (Д. Богоявленська, Л. Б. Єрмолаєва – Томіна).

Було розглянуто і детально описано музичний фольклор, як засіб розвитку творчих здібностей в процесі сприйняття музики. Визначено, що фольклор є оригінальним, автентичним способом розвитку дитини, який сприяє різноманіттю думок,

фантазуванню, розвиненню уяви, позитивно впливає на емоційну сферу дитини. Дитячий музичний фольклор, як унікальне культурне явище, спирається на емоційність, образність і музикальність, щоб принести задоволення і радість, дозволити дітям розвинути свої «природні» музичні таланти, продемонструвати свій творчий потенціал і проявити почуття відповідальності перед суспільством. Бережіть культурну спадщину свого народу. Отже, народний музичний дитячий фольклор є основоположним природним загально музично-естетичним чинником розвитку і формування музичної культури дітей дошкільного віку, а також комплексного формування та прогресивного вияву спеціальних музичних здібностей (музичного слуху, почуття ритму, музичного почуття) та їх представленість у дитячій музичній творчості.

3. Важливими методами розвитку творчості є: стимулювання інтересу та формування інтересу, розробка ігор та вправ, проблемних запитань, експериментальних досліджень, систематичних спостережень, логічних задач. Щодо формування творчості дітей дошкільного віку форми організованої діяльності можна поділити на такі види: загальні (групи, пари, індивідуальні) та специфічні (заняття, виїзди, самостійна робота).

4. Провівши дослідження у закладах дошкільної освіти ми використали методику К.К Урбана і Х.Г Джеллена, яка мала два етапи, охопивши період виробничої практики протягом трьох років. Завдяки тесту ми спостерігали за дітьми різновікових груп, використовували різноманітні засоби для дослідження і вдосконалювали методичні матеріали виявивши недоліки і погану результативність дошкільників. Але завдяки наполегливості і старанності виявилось що чималий відсоток дітей мають гарні показники розумових здібностей. Творчі задатки є у кожної дитини, треба лише підібрати «правильний ключ» для розкриття величезного потенціалу на вигляд такої маленької особистості як дитина дошкільного віку. І саме елементами музики ми допомагали дошкільникам розвиватися. Також був використаний тест дивергентного(творчого) мислення Ф. Вільямса. Експериментально перевірили робочу систему розвитку творчих здібностей шляхом проведення спільних з дітьми вправ, ігор, постанов, театрів і проблемних ситуацій. У висновку можемо засвідчити про ефективність даного дослідження. Скоригувавши проблематичні моменти і

використавши найсучасніші матеріали, спостерігалось зростання рівня інтересу до музикування, придумуванню пісень, сюжету постанов і сценізацій. На заключному етапі експерименту ми вдруге діагностували зрілість творчого сприйняття засобами музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. В. Креативність [Текст] / В. В. Андрієвська; Гол. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України // Енциклопедія освіти. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 432
2. Антонішева В.Л. Визначення сутності поняття креативності в психолого–педагогічній науці / В.Л. Антонішева / Теоретико–методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 14, книга II. – С. 11–18. 35.
3. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки / О.Є. Антонова // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид–во ім. І. Франка, 2012. – С.14–41.
4. Бабич О.М. Розвиток творчих здібностей у старших дошкільників / О.М. Бабич, Н.И. Вьюнова, К.М. Гайдар. – Харків : Ексмо, 2020.
5. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д–р пед. наук; Авт. кол–в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво МОН, 2021. – 26 с.
6. Белкін А.С. Основи вікової педагогіки : навч. посібник [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / А.С. Белкін. – Харків : Академія, 2022. – 192 с.
7. Біла І. М. Експериментування – джерело творчості дошкільників / І. М. Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін–ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2018. – Т. 10. – Ч. 4. – С. 39–47.
8. Біла І. М. Конструювання як засіб розвитку творчості дошкільнят / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2010. – № 5. – С. 10–13.
9. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. – К. : Фенікс, 2014. – 136 с.
- 10.Богоявленська Д. Б. Психологія творчих здібностей. – Харків: Академія, 2017. – 371 с.
- 11.Богоявленская Д.Б. Психологія креативних здібностей / Д.Б. Богоявленська. – Харків : Академія, 2019.

- 12.Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика. – СПб., 2005.
- 13.Воронцова Е. Задатки, здібності, обдарованість. // Директор школи. – №15. – 2011. – С. 1.
- 14.Воронцова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми. // Психолог. – №25–28. – 2006. – С. 15.
- 15.Гавриш Н., Половіна О., Барна Х. «Осердечення» змісту професійної підготовки як чинник особистіснопрофесійного зростання майбутніх педагогів дошкільної освіти / Н. Гавриш, О. Половіна, Х. Барна // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2016. – № IV(45). – С. 42–45.
- 16.Гілфорд, Дж. Три сторони інтелекту [Текст] / Дж. Гілфорд // Психологія мислення. – Львів, 1965. – С. 433–456.
- 17.Гриненко І.В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / І.В. Гриненко. – Тернопіль, 2008. – 192 с.
- 18.Ігри на розвиток креативності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bilochka31.org.ua/igri-na-rozvitok-kreativnosti/>.
- 19.Карабаєва Ірина Особливості розвитку уяви дітей / І. Карабаєва, С. Ладивір. – К. : Шкільний світ, 2016. – 128 с.
- 20.Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід) / О. Л. Кононко. – К. : Стилос, 2018. – 336 с.
- 21.Кононко О.Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі» / О.Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 2008. – №7. – С.3–7.
- 22.Креативна дитина: діагностика і розвиток творчих здібностей. Варшава, 2004.
- 23.Кульчицька О. Особливості дошкільного дитячого віку у контексті проблеми музичного сприйняття [Текст] / О. Кульчицька // Рідна школа. – 2021. – №11. – С.18–20
- 24.Меєрович М.И., Шрагіна Л.И. Технологія творчого мислення: Практичний посібник. – Мн.: Харвіт, М.: АСТ, 2020.
- 25.Меркулов А. І. Креативність [Текст] / А. І. Меркулов; Под ред. А. А. Івіна // Філософія: Енциклопедичний словник. – М.: Гардарики, 2004. – С. 401–403

26. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка: наук.–метод. журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. 154 с. С. 120–130.
27. Павленко В.В. Креативність: сутність, структура, закономірності формування і розвиток / В.В. Павленко // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. праць / Київ ун–т ім. Б. Грінченка; редкол. : В.О. Огнев'юк, Л.Л. Хоружа [та ін.]. – Київ : ун–т ім. Б. Грінченка, 2015. – Вип. 23. – С. 15–21.
28. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентісний підхід: монографія [за заг. ред. Г. В. Беленької, О. А. Половіної] – Умань: Видавець «Сочінський», 2015. – 208 с. 7.
29. Піроженко Т. О. Психічний розвиток дитини дошкільного віку: досвід роботи сучасного дошкільного навчального закладу / Т. О. Піроженко. – Запоріжжя: МПС ЛТД, 2003. – 168 с.
30. Піроженко Т.О. Сприйняття дитиною цінностей [Текст] посібник / Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Ладивір С.О. та ін. ; за ред. Т.О. Піроженко. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. – 240 с.
31. Психологічна енциклопедія / [авт.–упоряд. О. М. Степанов]. — Київ : Академвидав, 2006. — 424 с.
32. Романовська Д. Методи та прийоми стимулювання творчої активності // Психолог.– 2006.–№11.–с.13–16.
33. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посібник / В. А. Роменець. – [2–ге вид.]. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
34. Риндак В.Г. Педагогіка креативності: [монографія] / В.Г. Риндак. – Вільнюс : Універ. книга, 2012. – С. 18–25.
35. Тест дивергентного (творчого) мислення ф. Вільямса [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://jemchujinka.yam.prosadiki.ru/media/2019/05/14/1261721263/TEST_F_VIL_YAM_SA.pdf.
36. Горшина, К.А. Сучасні дослідження проблем творчості в психології [Текст] /К.А. Горшина // Питання психології. – 1998. – №4. – С.123 – 192.

37. Ульяницька Л. С. Ігрові проблемні ситуації. Початкова школа / Л. С. Ульяницька. – Київ. – 2006. – № 9. – 204 с.
38. Фіцула М. М. Педагогіка. Посібник / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 205 с.
39. Швай Р. Творчість, креативність та інновація як важливі поняття сучасної педагогіки [Електронний ресурс] / Роксоляна Швай // ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ. – 209. – Режим доступу до ресурсу: http://prima.franko.lviv.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/25_2/10_shvay.pdf
40. Шрагіна, Лариса. Технологія розвитку креативності / Лариса Шрагіна. — Київ, — Шкільний світ. — 2010. — 160с.
41. Ельконін Д.Б. Психічний розвиток у дитячих віках: Вибрані психологічні праці/Д.Б. Ельконін; під. ред. Д.І. Фельдштейн. - [3-тє вид.] 2001. - 523 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік завдань для виявлення та розвитку у дітей здібностей до творчої діяльності

Завдання 1

Дитина одержує два кола з картону білого кольору.

— Як ти думаєш, що це може бути? Назви якомога більше уявних предметів, речей тощо.

Завдання 2

На аркуші паперу намальовано чотири кола. Дітям пропонується домалювати те, що їм хочеться. Кількість пропонованих варіантів не обмежена.

Завдання 3

Дітям пропонуються частини пилососа. Ставиться завдання: „Придумай, як їх можна використати в іншій комбінації у побуті”.

Завдання 4

Дітям пропонується конструктор, в який входять геометричні фігури (квадрати, кола, трикутники, прямокутники, відмінні за кольором і розміром). Фігури при цьому підбираються не довільно, а є частинами розрізаних певним чином квадрата, прямокутника, кола. Пропонується з цього набору скласти зображення птахів, будинків, предметів, тварин, кораблів, машин.

Завдання 5

Дітям пропонують об'ємний будівельний конструктор з циліндрів, кубів, трикутників, призм. Ставиться запитання: «Що можна сконструювати? Спробуй самостійно зібрати якусь конструкцію».

Завдання 6

Дітям пропонують конструктор, елементами якого є 12 скріпок, 4 кнопки, канцелярська гумка, дріт завдовжки 60 см, 2 аркуші паперу. Пропонується сконструювати щось із цих речей.

Завдання 7

Дітям пропонується серія завдань на кмітливість:

- завдання на складання фігур з певної кількості паличок (скласти два різні квадрати із 7 паличок, 2 рівні трикутники з 5 паличок);
- завдання на зміну фігур, для вирішення яких потрібно зібрати вказану кількість паличок;
- завдання на перекладання паличок для видозміни, перетворення фігури;
- завдання на складання квадрата з певних частин тощо.

Слід зазначити, що такі завдання не лише яскраво демонструють здібності дітей, а розвивають уміннями на основі аналізу завдань (висувати гіпотези, перевіряти їх практично, шукати нові варіанти виконання завдань, обґрунтовувати їх), тобто такі заняття привчають дітей до самостійного пошуку виходів із проблемних ситуацій.

Внаслідок регулярних занять із завданнями-головоломками у дітей формуватиметься творчий підхід до розв'язання кожного завдання, вони шукатимуть нових шляхів вирішення, а не використовуватимуть вже відомі їм. Характер пошуку при цьому може мінятись: від практичних «проб і помилок» до цілеспрямованих дій.

Додаток Б

Музичні ігри для розвитку творчих здібностей дітей**Гра «Музичний годинник»**

Мета: закріпити знання дітей про жанри музики (пісня, танець, марш), розвивати музичну пам'ять.

Обладнання: годинник з однією стрілкою. По периметру годинника розташовані прозорі кишені, у які вкладають картинки із зображеннями символами жанрів музики.

Методика проведення гри. Лунає музичний твір. Дитина визначає, який це твір за жанром, дуже добре якщо вона впізнає назву твору, та опвертає стрілку до відповідної картинки.

Гра «Музичний магазин»

Мета: розвивати вміння визначати на слух тембри музичних інструментів.

Обладнання: магнітофон, аудіо записи звучання музичних інструментів, картки із зображенням музичних інструментів (фортепіано, сопілка, барабан, скрипка, бандура і т.д.)

Методика проведення гри. Вихователь по черзі вмикає записи звучання різних музичних інструментів, а дітям необхідно впізнати який музичний інструмент продається зараз в магазині.

Гра «Аукціон композиторів»

Мета: закріплювати знання про біографію та творчість композиторів.

Обладнання: портрети композиторів.

Методика проведення гри. Вихователь показує портрет композитора. Діти, щоб його «викупити», мають «роботи ставки» - називати відомості з життя, твори, характеризувати творчість, засоби виразності тощо. Хто назве більше – переможець.

Гра «Спіймаємо в долоньки»

Мета: розширити словниковий запас молодших школярів стосовно емоційно-образних характеристик музичних творів.

Методика проведення гри. Після прослуховування твору учитель описує характер, спеціально називаючи неправильні слова. Діти повинні «зловити» правильні слова-характеристики до даного твору.

Гра «Запитання – відповідь»

Мета: розвивати навички вокальної імпровізації, звуконаслідування.

Методика проведення гри. Вихователь співає запитання, а учень має скласти і проспівати відповідь, або ж педагог співає початок музичної фрази, а учень має придумати її закінчення.

Гра «Чарівна музична квітка»

Мета: розвивати вміння дітей визначати характер, темп та динаміку музичного твору.

Обладнання: квітка із прозорими кишнями на пелюстках, у які вкладають предметні картки із зображенням сонечка, хмарки, дощу, маленьких та великих дзвоників, метелика, літака, ракети тощо.

Методика проведення гри. Вихователь пропонує дітям уважно прослухати музичний твір та знайти картинку, яка відповідає характеру музики. Діти, прослухавши музику, вибирають картинку, вкладають в кишню на пелюстці чарівної квіточки та розповідають про характер і інші засоби виразності музичного твору.

Тест „Визначення рівня творчих здібностей дітей”

Незалежно від того, обдарована ваша дитина в багатьох сферах чи тільки в одній, ваше завдання - помітити цей природний дар. Для цього вам пропонується відповісти на питання тесту, який допоможе оцінити рівень розвитку творчих здібностей дітей.

Особливості дитини	1	2	3	4	5
Більше від інших цікавиться різними предметами, подіями, явищами. Ставить багато питань					
Ставить багато „розумних” питань					
Точно, правильно використовує слова у своєму мовленні					
Схильна до докладного переказу історій, фактів					
Може вести інтелектуальні розмови з дітьми й дорослими					
Схильна до серйозних розмов, цікавиться глобальними проблемами					
Легко розгадує загадки й може їх придумувати					
Розуміє складні для свого віку вираження. Знаходить спільне в предметах, навіть якщо це не очевидно					
Розуміє призначення й способи використання схем, карт краще, ніж її однолітки					
Виявляє цікавість до годинників, календарів, може зрозуміти їхні функції					
Охоче вчиться					
Може утримувати увагу на чомусь досить довгий час					

Легко схоплює й зберігає велику кількість інформації					
Дуже спостережлива					
Здібності до музики, малювання, ритміки і інших областей мистецтва					

Інтерпретація:

Високий рівень розвитку творчих здібностей – 45-

75 балів; Середній рівень – 15-45 балів;

Низький рівень – 0-15 балів.

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Люлюк Аміна Романівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;

- нульової толерантності до академічного плагіату;

- моральних норм та правил етичної поведінки;

- толерантного ставлення до інших;

- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими

особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

9.11.2023 р.

(дата)

Аміна Люлюк

(ім'я, прізвище)

_____ (підпис)

